

КОРОТКА БІОМОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВОВКА НА ЗАКАРПАТТІ

Володимир МАШУРА

Кафедри зоології Ужгородського державного університету

вул. Міцкевича 9/28, м. Ужгород, 88000, Закарпатська обл., Україна

E-mail: mashura@rambler.ru

Вступ

На відміну від країн Західної Європи, де дослідження крупних хижаків проводяться дуже активно, в Україні їх дослідженням займається невелика кількість мисливознавців і науковців, а по Закарпатській області, зокрема, літературні відомості, починаючи з 1976 року, взагалі відсутні [1–3]. Дослідження вовка за часів СРСР проводились виключно з метою його знищення [2]. Сьогодні виникла необхідність вивчення біології вовка для визначення його ролі в екосистемах і розробки рекомендацій щодо регуляції його чисельності без підриву популяції.

Матеріал та методика досліджень

Збір матеріалу проводили по території гірської частини Закарпатської області, в Рахівському, Міжгірському, Воловецькому та Велико-Березнянському районах.

При описі морфологічних особливостей вовка звертали увагу на розміри тіла, забарвлення хутра, краніологічні показники. З краніологічних показників нами досліджено 18 метричних ознак (рис. 1), включаючи загальні виміри черепа, мозкової коробки, виміри зубних рядів та верхнього хижого зуба. Дані з мінливості цих ознак зведено у таблиці 2. Для всіх ознак розраховано такі статистичні показники, як: середнє арифметичне значення (M), середнє квадратичне відхилення (σ) та коефіцієнт варіації (CV).

Загальний опис проводили на тваринах, що були здобуті мисливцями під час облавного полювання. Вбитих тварин фотографували. Збір відомостей з біології вовків проводили у природі шляхом візуальних спостережень за поселенням та характером діяльності вовків. При зборі матеріалу в значній мірі ми опирались на повідомлення від лісників, егерів та мисливців.

Морфологічна характеристика вовка

Вовк — крупний хижак з досить великими розмірами тіла (табл. 1). Загальний фон забарвлення дорослих влітку — від рудувато-вохристих до світло-сірих тонів з домішкою чорного на спині. Зимове забарвлення відрізняється світлішими тонами.

Таблиця 1. Морфометрична характеристика вовків Закарпаття (n=20)

Вимір	M±σ	Межі коливань
Довжина тіла (мм)	1763±31,5	1484–1986
Довжина хвоста (мм)	443±23,6	420–510
Висота в загривку (мм)	520±27,5	492–538
Довжина задньої ступні (мм)	277±3,15	261–238
Висота вуха (мм)	158±1,37	155–160
Маса тіла (кг)	40±6,5	37,3–51,2

Череп вовка характеризується масивністю та загальними великими розмірами. З таблиці 2 бачимо, що найбільш мінливими є такі показники черепа, як ширина між іклами, довжина носової кістки, висота і довжина верхнього хижого зуба.

Найменш мінливими у наших дослідженнях виявились: висота і довжина слухових барабанів, висота в районі слухових барабанів та найбільша ширина черепа. Ці показники можуть бути використані при визначенні підвиду вовка в Українських Карпатах. Для вовків характерні чіткі статеві відмінності у черепі. У статевозрілих самців добре помітний сагітальний гребінь, який після 9 року життя починає згладжуватись.

Таблиця 2. Результати обробки краніологічних показників (див. рис. 1).

N	Вимір черепа (у мм)	M	σ	CV
1	Найбільша довжина	228,9	9,31	1,44
2	Основна довжина	203,5	7,65	1,02
3	Кондилобазальна довжина	213,9	8,00	1,32
4	Найбільша ширина мозкової коробки	66,9	1,43	0,75
5	Міжвічна ширина	41,4	2,27	1,94
6	Потилична ширина	73,9	2,49	1,19
7	Довжина лицевої частини	135,1	5,14	1,35
8	Довжина носової кістки	82,9	4,71	2,01
9	Довжина верхнього ряду зубів	115,8	3,39	1,04
10	Ширина між іклами	41,9	1,59	3,79
11	Вилична ширина	125,8	5,81	1,63
12	Висота від слухових барабанів	77,5	1,54	0,70
13	Довжина барабана	27,5	0,76	0,97
14	Ширина барабана	19,0	0,27	0,50
15	Довжина нижньої щелепи	165,8	6,56	1,40
16	Довжина нижнього ряду зубів	119,0	3,68	1,09
17	Висота верхнього хижого зуба	14,4	0,82	2,02
18	Довжина верхнього хижого зуба	22,6	1,28	2,00

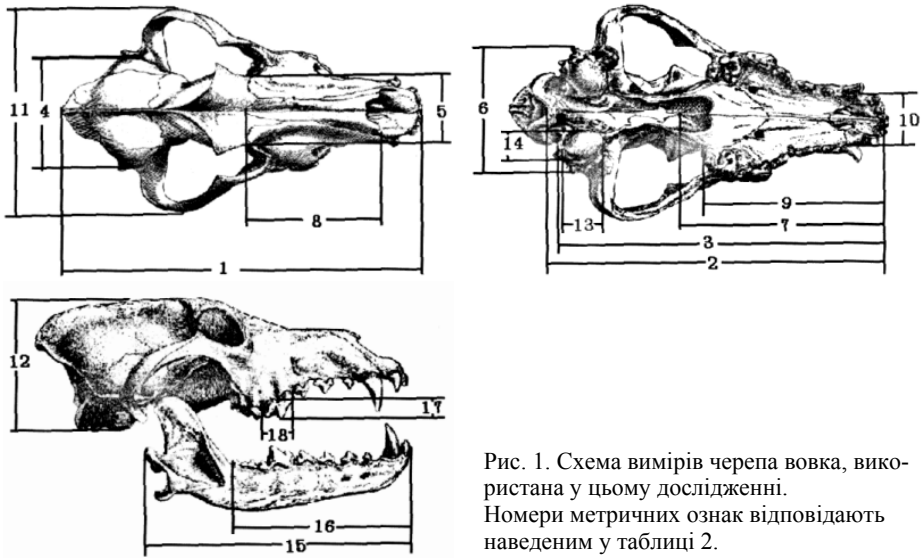

Рис. 1. Схема вимірів черепа вовка, використана у цьому дослідженні. Номери метричних ознак відповідають наведеним у таблиці 2.

Особливості екології вовка

Типовими місцями поселення вовка є глухі, стиглі ліси усіх типів. Для влаштування гнізда вовки використовують природні сховища або риють нори. Лігво завжди знаходиться поблизу води. Середні розміри вовчих зграй на Закарпатті: 2 дорослих та 2–5 прибулих. Літнє життя вовків починається, як правило, з квітня, з приходу вагітної самки на місце лігва. Мисливські території різних вовчих сімей не перекриваються, і тому життя одночасно двох сімей на одній такій території неможливе.

Вовки активні переважно вночі, але під час снігів — цілодобово. Полюють різними способами: крадькома, переслідуючи здобич, влаштовують загони та облави. Основу харчування складають крупні та середні ссавці. Влітку до тваринної їжі вовків додається і рослинна. Взимку вовки обмежуються в основному ратичними.

Статевозрілими стають до кінця другого року. Течка та гін починаються на початку чи в середині другої половини зими. Період вагітності в районі досліджень складає 62–75 днів. З народжених 5–7 вовчат статевої зрілості досягають лише 1–3 тварини, і дитяча смертність становить 60–80 %. При оптимальній чисельності вовки виконують санітарну функцію, а при її збільшенні – наносять відчутну шкоду господарству.

Література

1. СОКУР І. Т. *Звірі Радянських Карпат*. – Київ: Вища школа, 1951. – 185 с.
2. КОЛЮШЕВ И. И. Волк Украинских Карпат, его вред и истребление // *Доклады и сообщения Ужгор. гос. ун-та*. – 1958. – Том 21. – С. 56–59.
3. ТАТАРИНОВ К. А. *Звірі західних областей України*. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. – 98 с.